

## **A Közoktatás-fejlesztési Kutatási Program eredményei 2021–2025 között**

**Elnöki köszöntő** (MTA Székház, Felolvasóterem – 2025. december 3.)

*„A nevelés sosem az egyénre hat. [...] Csak a társas lény nevelhető. Csak a társas-lelki viszony teszi lehetővé a nevelést.”*

**Tisztelt Hölgyeim és Uraim! Kedves Kutatótársak!**

A 20. századi magyar pedagógia meghatározó gondolkodójának, Karácsony Sándornak a szavait idézve tisztelettel köszöntöm Önöket. Karácsony Sándor gondolata rávilágít arra, hogy a pedagógia a legelemibb magjától – vagyis a tanár és a tanítvány személyes kapcsolatától – kezdve a közoktatás legmagasabb tudományos kérdéseire *mindig közösségi kérdés*. A közoktatás mindenkit érint. Mindnyájunk ügye. És – különös tekintettel annak tudományos megalapozására – a Magyar Tudományos Akadémia ügye is. Azé a 200 éves Akadémiáé, amely nemcsak a tudósoké, hanem az egész nemzeté.

A Magyar Tudományos Akadémia megújult küldetése több ponton is érintkezik a közoktatással. A 2. pont kimondja: „Az Akadémia őrzi és ápolja a magyar nyelvet, gondozza a nemzet tudományos és kulturális örökségét.” Ezt teszik iskoláink is. Az Akadémiának ezért érzékenyen kell reagálnia minden olyan problémára, amely ennek a kulturális örökségnek a továbbadását veszélyezteti. A 7. pont pedig így szól: „Az Akadémia közvetíti a tudományos kutatások eredményeit a társadalom számára.” Az Akadémia ennek megfelelően a nemzet szolgálatába állítja köztestületi tagjainak tudását, eredményeit, javaslatait a közoktatás területén is, amely minden társadalmi rétegre és az élet minden területére hatással van.

## **Tisztelt Hölgyeim és Uraim! Kedves Kutatótársak!**

Imént az Akadémia 2019-ben megfogalmazott küldetésnyilatkozatát idéztem. A közoktatás szolgálata azonban nem új keletű a Magyar Tudományos Akadémia történetében: 200 éves gyökerei vannak. Az Akadémia első évszázadának elnökei között megtaláljuk a magyar közoktatás-fejlesztés nagy formátumú alakjait, Eötvös Józsefet és Trefort Ágostont, akik egyben vallás- és közoktatásügyi miniszterek is voltak. A 20. század derekán pedig Kodály Zoltán volt az Akadémia elnöke, aki pedagógiai gondolkodóként is meghatározó életművet hagyott örökölni. Zenepedagógiai koncepciója, a Kodály-módszer az egész világon él, és szolgálja a zenei nevelést, és általában a művészeti nevelésen keresztül a kreatív gondolkodóképesség fejlődését.

„Szentnek kell tartanunk a gyermek érintetlen lelkét: amit abba ültetünk, minden próbát kiálljon” – írta Kodály. Szemlélete rávilágít arra, hogy a jó pedagógus hosszú távon gondolkodik, egy teljes emberi életben, sőt ezen is túl: akár nemzedékekkel előre is. Így kell gondolkodnia a közoktatás felelőseinek is, amihez hosszú távú, a jelenünkért és a jövőnkért felelős stratégiára van szükség.

A Magyar Tudományos Akadémia Közoktatás-fejlesztési Kutatási Programja egy hosszú távú stratégiai program, egy hosszabb távú terv, amely az észlelt problémák megoldására és/vagy egy cél elérése irányul. A stratégia a kitűzött célok tükrében számba veszi a rendelkezésre álló erőforrásokat, eszközöket és módszereket, majd megtervezi a végrehajtás folyamatát és az ehhez szükséges feladatokat.

Az Önök által vezetett programok a magyar közoktatás részterületein pontosan ezt teszik. A cél világos: hidat kell képeznünk a tudományos kutatás és a magyar köznevelés gyakorlata között. A mai

szimpóziumon Önöket, 2021 és 2025 között végzett munkájukat és kutatócsoportjaik gazdag eredményeit ünnepeljük.

Az ünnepben benne van a múltra tekintés, a jelen megélése és a jövő reménye. Az ünnep ugyanakkor mindig személyes is. És átjárja a hála. Szeretnék ezért személyesen is köszönetet mondani néhány embernek, akinek a munkája kiemelten hozzájárult a program sikeréhez és a ma bemutatandó eredményekhez.

A Közoktatás-fejlesztési Kutatási Program története 2016-ig nyúlik vissza. Felismerve, hogy az Akadémia szerepvállalása a közoktatási szférában elengedhetetlen, **Lovász Lászlónak**, az MTA korábbi elnökének kezdeményezésére ekkor indult útjára az MTA Szakmódszertani Kutatási Programja **Patkós András** akadémikus koordinálásával. Mindkettőjüket köszönet illeti ezért. Kezdeményezésük sikerét mutatja, hogy már a harmadik kutatási ciklust zárjuk.

Ez a most záruló négy év azonban nehéz időszak volt, személyes veszteségekkel teli. Szeretnék ezért tisztelettel megemlékezni **Csapó Benő** professzor úrról, az MTA doktoráról és a program 2021-ben megbízott, meghatározó egyéniségű vezetőjéről, akit 2023-ban tragikus hirtelenséggel veszítettünk el. Az ő szellemi örökségének megőrzését viselte szíven **Kárpáti Andrea** művészettörténész és neveléstudós, az MTA doktora, aki idén augusztusban hunyt el. És tisztelettel kell emlékeznünk **Farsang Andrea** akadémikusra, az MTA–SZTE Földrajz Szakmódszertani Kutatócsoport vezetőjére, a magyar földrajzszakmódszertan meghatározó alakjára, aki 2022 decemberében távozott közülünk. Munkájuk része a ma ünnepelt eredményeknek, személyiségük pótolhatatlan értékei munkatársaik szívében élnek tovább. Szellemi örökségük kötelez bennünket a megkezdett munka folytatására.

Itt szeretnék külön köszönetet mondani **Bozó László** akadémikusnak is, aki Csapó professzor úr halála után elvállalta és segítette a program zökkenőmentes fenntartását és koordinálását. És szeretnék köszönetet mondani **Józsa Krisztián** professzor úrnak, az MTA doktorának, aki Kárpáti Andrea feladatait átvéve segítséget nyújtott a program sikeres zárásához. Józsa professzor úr hosszú időn át dolgozott együtt a Szegedi Tudományegyetemen Csapó Benővel is, így bízunk benne, hogy mindkettőjük örökségét hitelesen őrizve hosszú távon is sikerül tovább erősíteni a programot.

### **Kedves Kutatótársak!**

Csapó Benő professzor úr 2021-ben a programot továbbfejlesztette, tudósként szigorúan megkövetelte a kutatási eredmények nemzetközi publikálását. Hitte, hogy olyan bizonyítékokon alapuló kutatási eredményekre van most a legnagyobb szükség Magyarországon, amelyek nemzetközi viszonylatban is megállják a helyüket. A számok mára őt igazolják. A Közoktatás-fejlesztési Kutatási Program kezdete óta egyértelműen nőtt a hazai neveléstudományi publikációk száma a rangos nemzetközi folyóiratokban. Ez azt is bizonyítja, hogy az Önök által elért eredmények nemzetközi szinten is relevánsak és hitelesek, ami erőt és ösztönzést adhat a megkezdett munka folytatásához.

A mai tudományos szimpózium programja is magas szakmai színvonalat tükröz. Szeretném ezért kifejezni az Akadémia köszönetét és elismerését példaértékű munkájukért. Kutatócsoportjaik eredményei támogatják az Akadémia azon törekvéseit, hogy javuljon Magyarországon a közoktatás minősége és a tanárok megbecsültsége. Az Önök által nyújtott tudásalap

elengedhetetlen a szakmai továbblépéshez. Gratulálok a sok, gyakorlatban jól hasznosítható tananyaghoz, fejlesztőeszközhöz is, amelyek közvetlenül segítik a pedagógusok munkáját, és amelyek az MTA honlapján is elérhetők. És gratulálok egyúttal annak a 14 kutatócsoportnak is, amely sikeresen pályázott 2025-ben, és most szeptemberben kezdte meg négyéves kutatási ciklusát.

### **Kedves Kutatótársak! Tisztelt Hölgyeim és Uraim!**

Mindnyájan tudjuk, hogy egy tanár megváltoztathatja egy ember életét. Ehhez elég, ha saját iskolai tanulmányainkra visszagondolunk. Mire emlékszünk igazán? Nem a tananyagra, hanem sokkal jobban a tanárainkra. A legnagyobb ívű életpályák – még a tudományos, kutatói pályák is – gyakran egy tanár személyével kezdődnek. Régi szakmódszertani igazság ugyanis, hogy „a diák nem a tananyagot tanulja, hanem téged tanul”. Mert a nevelést csak a társas-lelki viszony teszi lehetővé. Minden tananyag és módszer csak ezután jön.

Ahhoz azonban, hogy a tanár biztonságosan figyelhessen a legfontosabbra – a tanítványára –, hogy megbecsült és kiegyensúlyozott lehessen, megtartó háttérrel adhat, ha a közoktatás rendben van. Ha olyan közoktatási stratégia működik, amely átfogó tervet, eszközöket és módszereket kínál a problémák megoldására.

Önök egykor diákként, ma pedig neveléstudományi szakemberként és kutatóként a tanítás lényegi, társas-lelki világát jól ismerik. Kutatóként pedig ebben az utóbbi, háttérrel biztosító munkában vesznek részt. Szeretném az Akadémia nevében köszönetemet és megbecsülésemet kifejezni ezért – és eredményes, gondolatébresztő tanácskozást kívánok!